

Anna DZIURNY, doktor
 Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
 anna_dziurny@wp.pl

AMERYKAŃSKIE GLOBALNE MODELE ROZWOJU GOSPODARCZEGO

WSTĘP

Analiza konstrukcji najważniejszych amerykańskich globalnych modeli rozwojowych współczesnego świata – do których zaliczyć należy przede wszystkim modele CIA oraz Rand Corporation - dowodzi, iż praktycznie wszystkie spośród nich podejmują kwestie ekonomiczne. Podstawę ich konstrukcji stanowi zbiór wyznaczników na który składa się: metodologia badań i konstrukcji modelu (opisana: podstawą, obiektem, przestrzenią i przesłankami badań, charakterem i rodzajem modelu); identyfikacja i charakterystyka determinantów sfery realnej (wyznaczonymi przez kapitał rzeczowy, naturalny, ludzki, intelektualny i społeczny) oraz identyfikacja i charakterystyka determinantów sfery regulacyjnej (wynikającymi z: koncepcji i założeń polityki społeczno-gospodarczej, strategii realizacji).

1. Modele Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA)

Instytucją w ramach której statutowej działalności wygenerowano szereg modeli rozwojowych współczesnego świata jest Centralna Agencja Wywiadowcza, pełniąca rolę rządowej agencji służby wywiadowczej USA. Zajmuje się ona pozyskiwaniem i analizą informacji o zagranicznych rządach, korporacjach i osobach indywidualnych oraz opracowywaniem, na podstawie tych informacji, raportów dla instytucji rządowych USA. Organizowała ona także operacje, których celem była interwencja w wewnętrzne sprawy wybranych państw, od propagandy po wspieranie oddziałów paramilitarnych⁵.

Organizacyjnie CIA podzielona jest na cztery sektory: Krajowy Tajny Serwis (NCS), Zarząd Inteligencji (DI), Zarząd Nauki i Techniki (DS&T) oraz Zarząd Poparcia (DS). Ich zadania związane są ze zbieraniem, analizowaniem, i rozpowszechnieniem informacji wywiadowczych do głównych amerykańskich urzędników państwowych.

Centralna Agencja Wywiadowcza jest twórcą kilku modeli czy też pewnego rodzaju raportów prognostycznych „The Global Trends”. Ostatnim czwartym z raportów, a w konsekwencji modeli jest „The Global Trends 2025: Transformed World”. Twórcy tego dzieła mają nadzieję, iż wywoła on szereg dyskusji na całym świecie⁶. Składa się z siedmiu podrozdziałów. Są to: globalizacja gospodarki; demograficzny dysonans; nowi globalni gracze; braki pośród obfitości; rosnące zagrożenia wybuchem konfliktów; czy system międzynarodowy sprosta wyzwaniom?; oraz podział władzy w wielobiegunowym świecie.

W raporcie przedstawiono alternatywne scenariusze przyszłości, na podstawie analizowanych trendów. Autorzy stwierdzili, iż najbliższe 15-20 lat może odegrać ważną rolę, wręcz zwrotną z punktu widzenia historii. Rzeczywistość jednak zależy od wielu czynników oraz ich wzajemnych oddziaływań. Zwrócono uwagę na główne niewiadome, które dotyczą relatywnego potencjału wobec sił podmiotów niepaństwowych i stopnia rozwoju globalnej kooperacji⁷. Zasadnicza jego uwaga zwrócona jest na problemy globalizacji gospodarczej, zmian demograficznych oraz narastającego zjawiska ograniczoności zasobów surowcowych.

2. Modele Rand Corporation

Znaczący dorobek w globalnym modelowaniu rozwoju świata ma instytucja Rand Corporation jest instytucją non-profit, która działalność ukierunkowana jest na tworzenie podstaw decyzyjnych do kreacji polityki jak również do podejmowania decyzji poprzez badania i analizy. Istnieje już od ponad 60 lat. W tym czasie zmienił się także jej charakter. Rand Corporation działając obecnie zarówno w sektorze prywatnym jak i publicznym, analizuje jak również wypracowuje skuteczne rozwiązania, które odpowiadają na wyzwania stojące zarówno przed pojedynczymi krajami, jak również przed światem. Wyzwania te obejmują krytyczne kwestie społeczno – ekonomiczne, jak edukacja, ubóstwo, przestępczość i środowisko oraz szereg kwestii bezpieczeństwa narodowego. W tej instytucji pracują najwybitniejsi światowi naukowcy z różnych dziedzin, o czym może świadczyć fakt, iż wielu jej pracowników, jak również konsultantów oraz doradców Rand Corporation, jest laureatami Nagrody Nobla. Znajdują oni skuteczne rozwiązania trudnych, wrażliwych i ważnych problemów. Poprzez ich zaangażowanie w wysokiej, jakości badania, analizy oraz zaawansowane narzędzia analityczne, które były opracowywane przez wiele lat, RAND angażuje się do tworzenia wiedzy, informacji oraz rozwiązań problemów, które będą skuteczne i trwałe⁸.

Organizacja ta zaangażowana jest w realizację interesów publicznych. Jej funkcjonowanie odwołuje się do licznych zasad instytucjonalnych, które dostarczają wiele formalnych i nieformalnych norm postępowania dla tej organizacji oraz wszystkich jej pracowników i współpracowników. Do najważniejszych z pośród nich należą: jakość i obiektywizm pracy; unikanie konfliktów interesów; zobowiązanie do uczciwości, sprawiedliwości, równości szans i poszanowania w relacjach między ludzkich; sumienne zarządzania zasobami finansowymi, majątkiem i poufnymi informacjami; poszanowanie dla prawa i obowiązków; współodpowiedzialność za ochronę i wiarygodność informacji oraz obiektywizm i bezstronność badań i analiz. Zasady te są wspierane przez politykę wewnętrzną Rand Corporation oraz stosowne procedury, które to wytyczone są na podstawie zasady etycznych i prawnych.

Z punktu widzenia podjętych w rozprawie rozważań, na uwagę zasługuje jeden z najnowszych raportów RAND autorstwa A.J.Tellisa, L.Biallyego, Ch.Layenela, M.McPhersona oraz J.Sollingera zatytułowany „Measuring National Power in the Postin-

⁵ Por. Central Intelligence Agency, w: <http://pl.wikipedia.org/wiki/CIA>

⁶ Por. Mapping the global future, Report of the National Intelligence Council's 2020 Project, *Based on consultations with nongovernmental, experts around the world*, Government Printing Office (GPO), Superintendent of Documents, PO Box 391954, Washington 2004, s. 25.

⁷ Ibidem, s. 51.

⁸ G. F. Treverton, S. G. Jones, *Measuring National Power*, Published by the RAND Corporation, Santa Monica 2005, s. 10, [w:] http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/2005/RAND_CF215.pdf

dustrial Age". W tej publikacji jej autorzy zajmują się pomiarem potęgi państw w erze postprzemysłowej (tak zwanej informacyjnej).

U progu XXI wieku, pojęcie władzy jest ważniejsze niż kiedykolwiek, stało się ono również przedmiotem wielu dyskusji. Biorący w niej udział naukowcy, zaczęli zadawać sobie pytanie, jak zmierzyć siłę Stanów Zjednoczonych? Trzeba oczywiście wziąć pod uwagę potencjał innych państw, jak również to iż sytuacja polityczna może ulec zmianie⁹.

Autorzy raportu postrzegają państwo, jako system. Wejściem do takiego postrzegania są zasoby państwa, natomiast wyjściem jest potęga militarna, które ma znaczenie fundamentalne w polityce międzynarodowej. Wejście i wyjście łączy proces transformacji zasobów w potęgę militarną, który został przedstawiony, jako mechanizm funkcjonowania państwa. Do objaśnienia systemu używa się kategorii systemu, otoczenia oraz wejść i wyjść. Zamianę wejść na wyjścia zapewnia proces transformacji¹⁰. Podejście RAND ma charakter analityczny. Każdy z podsystemów składa się z kilkudziesięciu zmiennych, które są niezbędnym minimum ilościowym.

W raporcie jego autorzy założyli, iż narodową władzę należy dzielić na trzy elementy, które są ze sobą połączone: zasoby naturalne, funkcjonowanie państwa oraz zdolność wojska. Lista ta zawiera „niezbędne minimum» wskaźników analitycznych, charakteryzujące narodowe możliwości państw w erze postindustrialnej¹¹.

Technologie postrzegane są jako zasób obejmujący sobą takie elementy jak: informacja i łączność, materiały, produkcja, biotechnologia i nauka o życiu, transport powietrzny i lądowy oraz energia i środowisko. Kluczowymi w tym zbiorze są technologie wojskowe, mianowicie: istniejące zdolności produkcyjne oraz publiczne i prywatne wydatki na B+R związane z kluczowymi technologiami cywilnymi i wojskowymi.

Pod pojęciem przedsiębiorczość rozumieją oni potencjał wynalazczości, czyli: całkowite wydatki publiczne i prywatne na B+R, udział całkowitych wydatków publicznych i prywatnych na B+R w produkcie narodowym brutto (PNB), liczba patentów w zakresie kluczowej technologii w stosunku do USA. Kolejnymi elementami przedsiębiorczości, według autorów raportu, są potencjał innowacyjny (mierzony liczbą patentów zastosowanych w produkcji) oraz rozprzestrzenianie się innowacji (poziom spójności IT oraz ilości organizacji badawczych w zakresie handlu i przemysłu).

Natomiast zasoby ludzkie opisywane są zbiorem wskaźników, takich jak: edukacja formalna; całkowite wydatki publiczne i prywatne na edukację; całkowite wydatki publiczne i prywatne na edukację na 1 mieszkańca oraz ich udział w PNB; całkowite wydatki prywatne i publiczne na edukację na poszczególne poziomy: pierwszy; drugi; trzeci; zawodowy; kontynuacje; udział uczęszczających i kończących naukę na poszczególnych poziomach; rodzaje specjalizacji na pierwszym i drugim poziomie oraz w profilach: matematyka i nauki fizyczne – nauki biologiczne – technika- nauki społeczne i nauki o zachowaniu – sztuki i humanistyczne; ilości specjalistycznych instytutów badawczych (zwłaszcza w obszarach kluczowych technologii).

Z kolei przy identyfikacji i ocenie zasobów finansowych (nazywanych inaczej kapitałowymi) bierze się pod uwagę takie wskaźniki jak: rozmiary oszczędności; udział oszczędności publicznych i prywatnych w PNB; poziom zagranicznych inwestycji bezpośrednich i portfelowych; zagregowany wzrost; rozmiar i stopę wzrostu PNB oraz rozmiar i stopa wzrostu PNB na 1 mieszkańca; wzrost sektorowy; względne wyniki sektorów i stopy wzrostu różnych sektorów (szczególnie sektory wytwórcze i sektory „produkcji opartej na wiedzy”).

Zasoby rzeczowe (fizyczne), opisywane są takimi czynnikami jak: energia; kluczowe minerały; oraz poziom produkcji krajowej i skala dostępu do źródeł zagranicznych¹².

Pozostałe dwa elementy, to funkcjonowanie państwa i zdolności wojskowe. Pierwszy z tych elementów opisywany jest takimi wskaźnikami jak: siła powiązań państwo – społeczeństwo (w ich skład wchodzi: bezpośrednie i pośrednie podatki w stosunku do tych stosowanych w handlu międzynarodowym; stosunek dochodów niepodatkowych do podatków pochodzących z podatków bezpośrednich; rzeczywiste dochody podatkowe wobec możliwości podatkowych, mierzonych w stosunkach do porównywalnych państw).

Ustrojowa zdolność do rozwiązywania problemów i system wartości obejmuje sobą: charakterystykę narodu według kryterium TIMSS; poziom publicznego wsparcia finansowanego badań B+R i inwestycji w kluczowe technologie; poziom publicznego wsparcia finansowego inwestycji w kształtowanie kapitału ludzkiego.

W modelu tym, jego autorzy, biorąc pod uwagę zdolności wojskowe, wzięli pod uwagę takie wskaźniki jak: zasoby strategiczne, (w których skład wchodzi: absolutna wielkość budżetu obronnego; wielkość budżetu obronnego w stosunku do PNB i porównywalnych państw; poziom wykształcenia żołnierzy z poboru i korpusu oficerskiego; liczba instytucji w zakresie badań, rozwoju, doświadczeń i ocen zajmujących się walką; ilość zaawansowanych urzędzeń szkoleniowych oraz posiadanie silnie wzmacniających się wzajemnie systemów bojowych).

Opisując zaś zdolność do konwersji odwołują się do takich wyznaczników jak: skala szkolenia wojskowego za granicą; liczba połączonych ćwiczeń wojskowych wysokiego szczebla.

Sprawność wojskowa zaś opisują różne wskaźniki technologii i integracji¹³.

W raporcie tym, autorzy zaznaczyli, iż przyszłymi zagrożeniami mogą być czynniki połączone ze sobą z zakresu gospodarki, wojska, ochrony środowiska i innych zmiennych. Do najgroźniejszych zagrożeń zaliczyli: poważne zmiany gospodarcze, takie jak tzw „spłaszczenie świata» oraz wzrost offshoringu i outsourcingu; zagrożenia dla środowiska, takie jak: globalna zanieczyszczenie; zagrożenia militarne, w tym terroryzm; zmiany demograficzne, takie jak wzrost megacities, starzenia się społeczeństw i

⁹ Por. A.J. Tellis, L. Bially, Ch. Layne, M. McPherson, J. Sollinger, Measuring National Power in the Postindustrial Age, RAND, 2000, s. 18.

¹⁰ Por. M. Sułek, Programowanie gospodarczo – obronne, Wyd. Bellona, Warszawa 2008, s. 131.

¹¹ Ibidem, s. 28.

¹² Por. M. Sułek, Programowanie...op.cit., s. 132–134.

¹³ Ibidem, s. 134.

migracje; techniki i wyzwania edukacyjne; rozprzestrzenienie broni masowego rażenia; zmiany ideowe, takie jak zmniejszenie liberalizmu lub odwrócenie fali demokratycznych; nowe zagrożenia dla zdrowia, np. pojawianie się nowych chorób; oraz wzrost liczby nowych podmiotów¹⁴.

ZAKOŃCZENIE

Podejścia metodologiczne i merytoryczne stosowane przez oba centra analityczne CIA i RAND charakteryzuje weryfikacja starych i przywoływanie nowych, świeżych podejść do głównych światowych trendów, które mogą wystąpić w ciągu najbliższych 10-15 lat. Raporty przedstawiane przez te instytucje kreślą prawdopodobne sytuacje a nie 100% pewne prognozy. Głównym celem tych projektów, jest zapewnienie decydującym w USA informacji z myślą o rozwoju świata, jego ewolucji oraz szansach i zagrożeniach, jakie przed nim stoją.

Formułowane prognozy podkreślają, iż w najbliższych dziesięcioleciach system międzynarodowy, prawie w niczym nie będzie przypominał, tego, który został ukształtowany po II wojnie światowej. Wpływ na to będzie miało wiele istotnych czynników, a mianowicie: pojawienie się nowych potęg gospodarczych, rozwój gospodarki światowej, bezprecedensowy w skali świata przepływ bogactwa i potencjału gospodarczego ze świata zachodniego na wschód, jak również wzrost znaczenia podmiotów niepaństwowych.

Większość krajów rozwijających się, w nadziei na szybki rozwój gospodarczy i osiągnięcie politycznej stabilności, będzie skłaniać się raczej ku modelowi państwa centrycznemu, niż tradycyjnemu zachodniemu modelowi gospodarki rynkowej i demokratycznemu ustrojowi politycznemu. Zasadniczy podział na dwa modele przetrwa, natomiast rosnąca rola państwa w gospodarce krajów zachodnich może sprawić, iż różnice między nimi nie będą tak bardzo widoczne jak obecnie¹⁵.

BIBLIOGRAFIA

1. Global Trends 2025. A transformed World. US Government Printing Office, Washington, 2008.
2. Mapping the global future, Report of the National Intelligence Council's 2020 Project, Based on consultations with non-governmental, experts around the world, Government Printing Office (GPO), Superintendent of Documents, PO Box 391954, Washington, 2004.
3. Sułek, M., Programowanie gospodarczo-obronne. – Wyd. Bellona, Warszawa.
4. Tellis, A.J., Bially, L., Layne, Ch., McPherson, M., Sollinger, J., Measuring National Power in the Postindustrial Age. – RAND, 2000.
5. Treverton g.f., Jones s.g., Measuring National Power, Published by the RAND Corporation. – Santa Monica, 2005. – s. 10, [w:] http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/2005/RAND_CF215.pdf
6. Central Intelligence Agency, [w:] <http://pl.wikipedia.org/wiki/CIA>

Бокша Н.В., Жук В.И.

УО «Полесский государственный университет»

г. Пинск, Республика Беларусь

zvi_44@rambler.ru

АНАЛИЗ ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Одна из новых областей экономической науки – анализ экономического роста с микроэкономической точки зрения. В центре внимания такого анализа находится фирма как движущий фактор роста, а не широкие агрегированные показатели, которые составляют суть макроэкономики. Изучение инвестиционного климата и того, как фирмы преуспевают и создают рабочие места, позволяет экономистам по-новому взглянуть на динамику развития и сокращения бедности. В конце концов, фирмы создают более 90 процентов рабочих мест, производят основную массу товаров и услуг, необходимых для повышения уровня жизни, и составляют большую часть налоговой базы, требующейся для финансирования общественных услуг.

Doing Business «Ведение бизнеса» – глобальное исследование и сопровождающий его рейтинг стран мира по показателю создания ими благоприятных условий ведения бизнеса. В рамках проекта оцениваются и отслеживаются изменения нормативно-правовых актов, регулирующих деятельность местных, прежде всего малых и средних компаний, на протяжении всего их жизненного цикла – от создания и до ликвидации.

Общее улучшение позиции в мировом рейтинге “*Doing Business*” – это весьма позитивный знак для иностранных инвесторов, которые, руководствуясь данными отчета, могут увеличить приток прямых иностранных инвестиций в будущем.

В 2012 г. задача войти в топ-30 мирового рейтинга по условиям ведения бизнеса прозвучала на государственном уровне, а сроком ее исполнения определен 2015 год. С одной стороны, нахождение Беларуси в числе стран-лидеров по либерализации бизнес-среды в течение последних лет позволяет высоко оценить шансы на дальнейшее повышение позиции в рейтинге *Doing Business*. Однако, с другой стороны, в 2009–2013 наблюдалось очевидное снижение темпов роста рейтинга Беларуси.

¹⁴ Por. A.J. Tellis, L. Bially, Ch. Layne, M. McPherson, J. Sollinger, Measuring ...op.cit., s. 34.

¹⁵ Por. Global Trends 2025. A transformed World. US Government Printing Office, Washington 2008, s. 14–15.